

Dés László
Geszti Péter
Greccsó Krisztián

A Pál utcai fiúk

Molnár Ferenc regénye nyomán
rendező Marton László

OKTATÁSI SEGÉDANYAG VÍGSZÍNHÁZ

bemutató | **Víg Színház** | 2016

víg

AZ OKTATÁSI SEGÉDANYAGRÓL

A Vígszínház oktatási segédanyagait azért hoztuk létre, hogy kiegészítsük az előadások élményét, illetve hozzájáruljunk annak továbbgondolásához és tanításához. Elsődleges célunk, hogy megkönnyítsük a pedagógusok számára a diákok felkészítését az adott előadásra, és a színházi látogatás után annak közös feldolgozásához nyújtsunk segítséget. A segédanyagokban összegyűjtjük a drámákkal kapcsolatos lényegesebb történelmi, színház- és irodalomtörténeti információkat, háttérismereteket, amelyek a diákok előzetes tudását egészíthetik ki. A csomag magában foglalja az előadás után megtárgyalandó fontosabb kérdéseket és szempontokat, melyek a darab megértéséhez nyújtanak segítséget – így a darabok tartalmi összefoglalóját, a szerző életrajzát, rövid történelmi áttekintést, karakterleírásokat, előadás-történetet, lehetséges esszé- és vitatémákat, levezető játékokat és ötleteket további szempontok megvitatására.

Az oktatási segédanyagot készítette: Balassa Juszti drámapedagógus

Előadásfotók: Gordon Eszter

OKTATÁSI SEGÉDANYAG

Dés László – Geszti Péter – Grecsó Krisztián **A Pál utcai fiúk**

Molnár Ferenc regénye nyomán
Dés László—Geszti Péter—Greccsó Krisztián

A Pál utcai fiúk

zenés játék két részben

A színpadi változat kialakításában részt vett: Marton László és Radnóti Zsuzsa,
Török Sándor átdolgozásának néhány elemét felhasználva.

Rácz tanár úr **FESZTBAUM BÉLA**

Boka **WUNDERLICH JÓZSEF**

Nemecsek **VECSEI H. MIKLÓS**

Geréb **CSAPÓ ATTILA**

Csónakos **KIRÁLY DÁNIEL**

Kolnay **TÓTH ANDRÁS**

Barabás **ZOLTÁN ÁRON**

Weisz **SZÁNTÓ BALÁZS**

Richter **CSIBY GERGELY**

Csele **MEDVECZKY BALÁZS**

Leszik **KOVÁCS OLIVÉR**

Áts Feri **JÓZAN LÁSZLÓ**

Az idősebb Pásztor **EMBER MÁRK**

A fiatalabb Pásztor **NÁDAS GÁBOR DÁVID**

Szebenics **TÓTH MÁTÉ**

Janó, a Grund őre **GADOS BÉLA/BORBICZKI FERENC**

Továbbá

A Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakgimnázium színész-és táncos képzésének növendékei: BALOGH CSONGOR, BIRTA MÁRTON, KÓBOR BALÁZS, KURUCZ ÁDÁM, MISKOLCZI RENÁTÓ, NÁNÁSI ATTILA, valamint ARANYI ANDRÁS CSABA, KÁROLYI KRISZTIÁN, RÁBAVÖLGYI TAMÁS, SZABÓ MÁTYÁS PÉTER, SZAKÁCS RICHÁRD, TAKÁCS ZALÁN, VIRÁG PÉTER, VIOLA PÉTER, GYÖRGY LÁSZLÓ, LUGOSI FÁBIÁN, KOPÁCSI ATTILA, BÁLINT BARNA, PERJÉSI PATRIK, REISZNER DÁRIÓ

Koreográfus: HORVÁTH CSABA

Díszlet: KHELL CSÖRSZ

Jelmez: BENEDEK MARI

Kreatív munkatárs: Dés András

Dramaturg: Radnóti Zsuzsa

Ügyelő: Wiesmeyer Erik, Kuti László, Mucsi Zoltán

Hang: Sós Márton

Világításstervező: Madarász János

Súgó: Kertes Zsuzsa

Szcenikus: Krisztiáni István

A rendező munkatársa: Várnai Ildikó

Mozgásmester: Rujsz Edit

A koreográfus munkatársa: Horkay Barnabás

Zenei munkatárs: Komlósi Zsuzsa, Gebora György

Rendező MARTON LÁSZLÓ

bemutató: **2016. november 5.** Vígszínház

MOLNÁR FERENC, AZ ÍRÓ

Molnár Ferenc 1878. január 12-én született Budapesten egy nagypolgári, német-zsidó gyökerű család gyermekeként. Eredeti neve Neumann Ferenc volt, ezt később Molnárra magyarosította. A család a nagy presztízsű jogi pályára szánta őt, ezért jogot hallgatott Genfben és Budapesten. Az egyetemet nem fejezte be, újságíróként kezdett tevékenykedni a Budapesti Naplónál.

Publicisztikai munkássága mellett prózai műveket és színdarabokat írt. Sokszor választotta témául a századelő polgári világát, mint például Az éhes város vagy az Andor című regényekben. Epikai

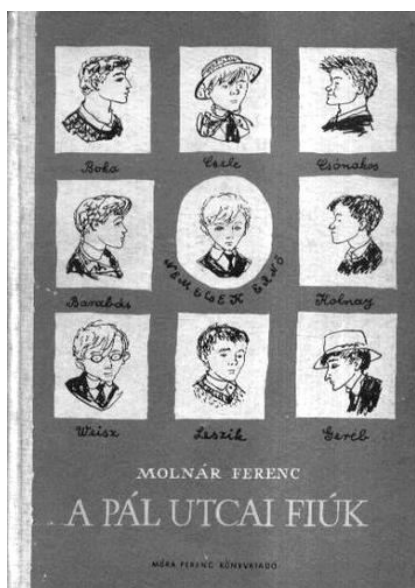

alkotásai közül a legnagyobb sikert vitathatatlanul A Pál utcai fiúk történetével érte el. Molnár Ferenc a Vígszínháznak a háziszerezője volt. A színház 1896-os megalakulása után törekedett arra, hogy a klasszikusok és a mélyebb mondanivalójú kortárs darabok mellett a népszerű francia vígjátékokat is elhozza a budapesti közönségnek. Molnár Ferenc maga is sokat tanult a drámaírás művészetéről e bohózatok egyik fordítójaként. Több saját művét a Vígszínházban mutatták be először, színpadi népszerűsége halála után sem csökkent, darabjait a 2010-es években is műsorára tűzi a színház.

Drámáit a művészien megkomponált cselekmény és a szellemes dialógusok teszik, tették élvezetessé. A fő céljukként a szórakoztatást megjelölő művek mellett több színpadi alkotása nemzetközi porondon is sikeres lett. Az 1907-ben bemutatott Az ördög vagy az 1909-es Liliom (bár Budapesten a premier balsikernek bizonyult) című alkotás nem csupán ismertté tette a határon túl, hanem más művészeti ágak képviselőit is a mű továbbgondolására, újraalkotására ösztönözte (például Kertész Mihály filmje és a Carousel című musical egyaránt a Liliom dráma alapján íródott).

Molnár Ferenc kedveseit a művészvilágból választotta. Először Vészi Margit festő, író, majd Fedák Sári színésznő volt a felesége. A nemzetiszocializmus fenyegető árnyának növekedése miatt harmadik párja, Darvas Lili színésznő oldalán hagyta el Magyarországot. Amerikába vándoroltak, ahol Molnár Ferenc – bár már sokkal szerényebb visszhangot okozva – továbbra is darabokat írt. 1952. április 1-jén halt meg New Yorkban.

A REGÉNY KELETKEZÉSE

Molnár Ferenc írásművészetében az ifjúsági vonal nem számít dominánsnak, de a téma szempontjából releváns novellái, karcolatai azt mutatják, hogy nem A Pál utcai fiúk az egyetlen ifjúsági témájú alkotása. A regény tematikáját jelzi első megjelenésének színhelye: a Tanulók Lapja című diáklapban jelent meg folytatásokban, melyet Rupp Kornél, Molnár Ferenc korábbi tanára szerkesztett. Az első kiadás dátuma 1907 – ekkor vehették az olvasók először kezükbe a teljes szöveget.

A szerző elmondása szerint a New York kávéház karzatán íródott mű mind hazai, mind nemzetközi szinten az egyik legsikeresebb magyar regénnyé vált. Több mint 30 nyelvre lefordították. Van olyan ország, ahol a helyi iskolarendszerben a kötelező, máshol az ajánlott irodalmi művek listájára került fel.

A regény szereplőiről Molnár Ferenc azt írta: „Bár a regény fantáziám szüleménye, a figurái azonban éltek. A diáktársaim voltak ezek, akik közül kettővel még máig is a legjobb barátságban élek. Ezek Feiks Jenő rajzolóművész és Pásztor Árpád író-társam.” Az említett Feiks Jenő Nemeček karakterének megformálásához szolgált mintául. E szerep (és ezzel a regény) jelentőségét jól mutatja, hogy az 1960-as években egy ugyanebben a szerepben tetszelgő figura pénzért osztogatott autogramot fiatal úttörőknek. Emellett –kihasználva ál-nemečektségét – egy tanácsi lakásra cserélhette társbérletét. E jólétet egy irodalmi lap jogos támadása és az azt követő per szüntette meg.

A Pál utcai fiúk példátlan népszerűségnek örvendett és örvend ma is. „A Pál utcai fiúk a legjobban szívemhez nőtt könyvem” – maga Molnár Ferenc így emlékezett vissza. A regény sikerét a barátság érzékletes lefestése, a közösség erejének megmutatása, az önfeláldozással, a veszteségekkel való azonosulás lehetősége és mindezek tértől, időtől való függetlensége adja.

A KORABELI BUDAPEST

A dualizmus Magyarország számára egy prosperáló időszak volt. A boldog békeidőknek nevezett éra alatt több mint 20000 kilométer hosszúságúra bővült a magyar vasúthálózat. A magyar élelmiszeripar ágazatai közül kiemelkedett a malomipar, mely Budapestet a második legnagyobb gabonaőrlő várossá tette a világon. A gépgyártás a piacon versenyképes mozdonyokat és repülőgépeket bocsátott ki, valamint a magyar vegyipar is magas színvonalúnak számított.

E fejlődésnek a központja és motorja az 1873-ban létrejövő Budapest volt. A főváros adott otthont a legtöbb Magyarországon alapított pénzintézetnek, a fentebb említett iparágak legfőbb vállalatainak. A Pál utcai fiúkban többször említett lóvasutak rovására egyre nagyobb teret nyertek a villamosok.

A dualizmus időszakában alakul ki Budapest mai arculata, mely tudatos várostervezés eredménye. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa ügyelt arra, hogy megvalósuljon a tervezett sugaras utcakerkezet és az egységes építészeti stílus. E szervezet munkájában nagy szerepet játszott a városhoz való kötődése miatt Krúdy által „Budapest vőlegényének” nevezett Podmaniczky Frigyes. A XIX. század utolsó harmadában, a XX. század elején épült meg a Margit híd, az Erzsébet híd és a Ferenc József híd (ma Szabadság híd), a Halászbástya, az Országház, a Hősök tere, az Iparművészeti Múzeum, a Nyugati és Keleti pályaudvar épülete.

A ma is emblemikusnak számító épületek mellett bérházak sokasága emelkedett ezen időszakban, ami a lakosság gyors növekedését tekintve nem meglepő (az 1848-ban 150 ezres Pest-Buda helyén a századfordulón egy 700 ezres Budapest terpeszkedett). A Pál utcai fiúk befejezése tehát egy valószínű korabeli eshetőséget jelenít meg, miszerint az üres telkeken előbb-utóbb többemeletes ház épül.

A REGÉNY VÁSZNON, SZÍNPADON, DIAFILMEN...

A halhatatlan történet számtalan feldolgozást ért már meg különböző műfajokban. Az első filmfeldolgozást amerikaiak készítették 1934-ben *No greater glory* címen, Frank Borzage rendezésében. Egy évvel később az olaszok amatőr színészekkel vitték vászonra *I ragazzi della via Pal* címmel, rendező: Mario Monicelli. Magyar-amerikai koprodukcióként jelent meg 1968-ban a Fábri Zoltán rendezte változat, ami a magyar közönség számára talán legemlékezetesebb feldolgozásként van számon tartva. Diafilm formában Zórád Ernő illusztrációival jelent meg 1959-ben. Hazai színházak rendszerint műsorukra tűzik az ifjúsági regény színpadi változatát, ám musical most először készült belőle.

A MUSICAL MINT MŰFAJ

A musical színpadi műfaj, amely egyesíti magában a zene, a tánc és a színházi dramatikus elemeket. Fiatal műfaj, nagyjából a XIX. és XX. század fordulóján, az amerikai zenés színházi kultúra létrejöttékor vált önállóvá. A Broadway és a musical fogalma mára összekapcsolódott. A Broadway legsikeresebb musicaljei a *West Side Story*, a *Hair*, a *Macskák*, a *Chorus Line*, a *Cabaret*, a *Chicago*, *Az Operaház Fantomja*. Híres magyar musicalek: A padlás, Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról, A dzsungel könyve, Valahol Európában, Légy jó mindhalálig.

SZERZŐK

Geszti Péter EMeRTon-díjas magyar dalszövegíró, énekes, reklámszakember. A Rapülők és a Jazz+az egykori frontembere, az A dzsungel könyve című musical szövegírója.

Dés László Kossuth-díjas és Liszt Ferenc-díjas magyar előadóművész, dzsesszzenész, zeneszerző. Több magyar film és musical zenéjét ő szerezte, pl. Csocsó, avagy éljen május elseje!, Üvegtigris, Sose halunk meg, A miniszter félrelép, Valahol Európában, A dzsungel könyve. A Jazz+Az együttes egykori zeneszerzője.

GreCsó Krisztián József Attila-díjas költő, író. A Budapesti Katona József Színház 2010-ben mutatta be a Cigányok című drámáját. 2005 óta jelennek meg regényei.

A DARABRÓL

A musical szerzőpárosa Geszti Péter és Dés László, akik nevüket a mára már klasszikussá vált *A dzsungel könyve* című produkciójukkal írták be a musical műfaj történetébe. A vadon történetét megörökítő produkciót nagy sikerrel mutatták be 1996-ban a szintén a Vígszínházhoz tartozó Pesti Színházban, amely siker azóta is töretlen olyannyira, hogy nemrég ünnepelték az 1100-ik előadását. Geszti Péter lendületes, nyelvi humorral tűzdelt szövegei és Dés László közérthető, időtlen dallamai olyan összhangot alkotnak, amely generációkon át hat. A nagysikerű munka után újra összeállt a páros, hogy ezúttal egy regényt álmódjanak színpadra. Az ötlet a 2005-ös *A Nagy könyv* c. közönségsvavazó műsor kapcsán született, amikor Geszti *A Pál utcai fiúkat* választotta és készített belőle kisfilmet Török Ferenc filmrendezővel együtt. A film olyan jól sikerült, hogy a zenész-producer eldöntötte, zenés darabot szeretne készíteni a műből. Az így elkészült produkcióról a szerzőpáros elmondta, hogy „tökös, lendületes darabot” akart létrehozni, ami leporolja a regényhez tévesen kapcsolódó régies asszociációkat.

A SZEREPLŐK

Részlet Török Ferenc: *A Pál utcai fiúk* című filmjéből:

„Két külön világ áll szemben a Nagykörút két oldalán. Az egyik a Pál utcai fiúk csapat. Jómódú polgársrácok, akik gimnáziumba járnak, latint is tanulnak, eszményítik Kossuth Lajost és a szabadságharcot. Mindenekfelett büszkék függetlenségükre, ezért is írják zászlójukra, hogy „Rabok tovább nem leszünk!” És igaz, hogy a tovább szót csak egy b-vel írják, de ezt is a demokratizmus szellemében teszik, mint minden mást. Így titkos szavazással választják elnökké Boka Jánost, aki elsősorban igazságosságával és taktikusságával tudja a fiúkat összefogni. Boka szeme előtt nem más lebeg, mint a polgári liberalizmus alapeszménye, amely így szól: szabadság, egyenlőség, testvériség.

Az ellenfél sem akárki. A Nagykörút túloldalán a fűvészkertiek. Munkásgyerekek, aki reáliskolába járnak. Nem tanulnak latinul, viszont annál jobban hisznek a „karizma” erejében. Ezért is lehet az ő vezérük egy olyan fickó, aki a legbátrabb, a legvakmerőbb az egész környéken, akit fizikai ereje és határozottsága emel a többiek fölé. Hát igen, a srácot úgy hívják, hogy Áts Feri, példaképe pedig nem más, mint az olasz

szabadságharc hőse, Garibaldi. Ezért hord vörös inget, és ha már egyszer a vezér vörös inget hord, akkor azt kell tennie a többieknek is.”

ÚTTÖRŐMOZGALOM MAGYARORSZÁGON

Az úttörőmozgalom hagyományai 1919-ig nyúlnak vissza. Ennek az évnek a tavaszán, a Tanácsköztársaság idején alakult meg Budapesten, a VII. kerületi Rottenbiller utcai iskolában az első úttörőcsapat. Marx Károly nevét vették fel, jelszavuk: *A tettek beszélnek!* volt. A mozgalom 1945 nyarán az újjászervezett Magyarországi Munkások Gyermekebarát Egyesülete szervezésében bontakozott ki. A cserkészmozgalom helyébe lépő szövetség a magyar társadalom gyermekszervezete lett, az úttörőcsapatokba tömörülő kisdobosok, úttörők, úttörővezetők és pártoló tagok tömegszervezete. A rendszerváltozás után elvesztette jelentőségét és tömegbázisát.

Az 1945 utáni első úttörőcsapatok a maguk választotta (különbféle) színű nyakkendőt viseltek. 1946 őszén született meg az egységes úttörőnyakkendő: háromszögletű, fehér színű, két piros csíkkal a szélén. A nyakkendőt nem csomózva kötötték, hanem piros fagyűrű tartotta össze. 1948 májusában megváltozott az úttörők egyenruhája: a fehér inghez kék nyakkendőt hordtak. A Világifjúság Találkozó (VIT) idején – 1949 augusztusában – a csapatok legjobb úttörői vörös nyakkendőt kaptak, amely viselet a későbbiekben általánossá vált. A világ legtöbb úttörőszervezetében a tagok vörös nyakkendőt viseltek.

DÉS-GESZTI

Felveszem a vörös ingem /A vörösingések indulója/

Felveszem a vörös ingem,
Hogy az öreg Isten letekintsen,
Hogy nékem csak ideintsen,
Hogy lássa, bennem hiba nincsen!
Bajtárs, a kedvem jó, szálljon az énekszó,
Hadd zúgja, mi a célunk!
Bajtárs, a zászlóra esküdj, de becsszóra,
A tett lesz a mi acélunk!

Egy tábor, egy tábornok, egysége eggyé
forrott,
Egyszerre, mindenkorra.
Gyávák, ma reszkethettek! Mindenki kap majd
egyet,
Álljatok csak be a sorba!

Bajtárs a hátország bennünk a bátorság,
Vár ránk a menetoszlop.
Bajtárs, csak induljunk, már meg ne forduljunk,
A sors újra lapot osztott!

Lesz még az ingem tépett, lesz még, de vígan lépek,
Ámul a csatatér is.
Lesz még a város lázas, lesz még a tér is tágas,
Lesz még, de csak azért is!
Bajtárs, a döntés ez: másféle dörgés lesz,
Ha végzünk a viadallal.
Bajtárs, ez így lesz jó, lesz még piros a hó,
Lesz még vörös a haj-, lesz még vörös a haj-, lesz még vörös a hajnal!

Feladat:

Vizsgáljátok meg a dal szövegét! Milyen, az úttörőmozgalomra jellemző kifejezések szerepelnek a szövegben? Mi lehet ennek az oka?

AZ ELŐADÁS

Első rész

A színpadképről: a színpad elején helyezkedik el egy vizes árok, ami később a fűvészkerti medencét jelenti. Az iskolapadok egy görgőkön mozgó építményből bújnak elő, amik egyben a farakásokat is szimbolizálják.

A nyitóképből bepillantást nyerhetünk egy fizikaórába, ahol Rácz tanár úr unalmas fizikakísérletei közben Geréb levelet indít a padok alatt, amiben javasolja az elnökválasztást. A fiúk már alig várják a csengőt, hogy végre kiszabaduljanak az iskolából. Még tart az óra, de már felcsendül az első dal (*Add át!*). A Pásztor fiúk einstandoltak a Múzeum kertben, az áldozat, Nemecek Ernő kedvenc üveggolyóját is elvesztette. Boka kikérdezi a fiúkat, hogy hogyan is történt pontosan az *einstand*. A jelenetben megismerkedünk a Pásztor fiúkkal. (*Einstand, tesó!*) Boka elnökválasztást hirdet ki. A második jelenetben feltűnnek előttünk a Grund farakásai a hátsó kerítéssel együtt. Janó beengedi a gyűlésre elsőként érkező Nemeceket, aki így rajtakapja Áts Ferit, amint ellopja a Pál utcaiak vörös-zöld zászlóját. A megszeppent Nemecek aztán izgatottan meséli el a többieknek a történeteket, akik érthetetlennek tartják a vörösinges vezér pimaszságát (*Ilyen nincs!*). Az aljas tettet nyílt hadüzenetként értelmezi Boka, ezért halaszthatatlan elnökválasztást javasol. A szavazáson 11-3 arányban győz Boka Gerébbel szemben, aki láthatóan nehezen viseli a vereséget, s azonnal engedélyt kér a Grund elhagyására. Az ellenség becstelen tette nem maradhat válasz nélkül! Boka eldönti, hogy Csónakossal és Nemecekkel együtt beszöknek éjjel a vörösingesek táborába, hogy kitűzzenek ott egy táblát „Itt jártak a Pál utcaiak” felirattal. Ezután csendül fel a musical egyik legjelentősebb dala, az *Éljen a Grund!* A következő jelenetben újra a fizikaórán járunk, ahol a szünetben Rácz tanár úr fényt derít a gitt egylet munkájára, és lefoglalja a „közgyurmát”. A helyzetet Nemecek menti meg, aki sikeresen szerez némi friss gittet. Az egylet a *Mindenki rágja* című dalban mutatkozik be. Az éj leple alatt a három fiú ügyesen elrejtőzik a gyakorlatozó vörösingesek elől a Fűvészkertben (*Fölveszem a vörös ingem*). Bár sikerül kitenniük a táblát, az ellenség észreveszi őket, és az üvegházba üldözi őket. Nemecek kénytelen a medencében elrejtőzni, hiszen addigra már úgyszólván vizes a ruhája. Boka észreveszi Gerébet a vörösingesek között, a fiú árulását viszont államtitoknak minősíti, vagyis tilos beszélniük róla a többieknek. Másnap Nemecek újra egyedül van a Grundon, így kihallgatja, amint Geréb szivarral próbálja rávenni Janót, hogy üldözze el a Pál utcaiakat. Megjelennek a gittegylet tagjai, hogy új titkárt válasszanak. A hírt sürgősen

át kell adnia a vezérnek, emiatt Nemecek kénytelen otthagyni a gittegylet gyűlését. Az egylet tagjai egyöntetűen megszavazzák, hogy áruló, és nevét a jegyzőkönyvbe csupa kisbetűvel írják fel. Nemecek újra elmerészkedik a Fűvészkertbe, ahol Geréb beszámol Janó megvesztegetéséről. Áts Feri gyáva tettnek tartja ezt, és elleneszegül Gerébnek. Nemecek felfedi kilétét, bizonyítva ezzel bátorságát. Az ellenséges vezér felajánlja neki, legyen a csapatuk tagja, ám a Pál utcai fiú ezt visszautasítja. Megfürdetik a Pásztorok a medencében (*Igen, jó volt*), majd büntetésül az igazságtalan einstand miatt maguk is megfürdenek. (*Testvérben az erő*) Eközben az egyleti gitt kiszárad, mert az új elnök, Kolnay nem rágta eléggé. (*Mortusz Gittusz*) Boka hadiállapotot hirdet, és megkezdődik a csata haditervének kidolgozása. A gittegylet működését a vezér ideiglenesen felfüggeszti, és annak vagyonát is lefoglalja. A fiúk megesküdnék, hogy az életük árán is megvédelmezik a Grundot. (*Mi vagyunk a Grund!*) Geréb hirtelen megjelenik a Grundon, beismeri, hogy hibázott, és vissza szeretne lépni a csapatba. Bár Boka megbocsát neki, de nem tudja már visszafogadni. (*Az ember eltéved*) Nemeceken eluralkodik a kétségbeesés, amiért társai árulónak titulálták. Boka próbálja vigasztalni őt és hazakíséri, ám addigra a fiú már nagyon beteg. Lázálmában hallucinál (*Suttogják a fák*).

Második rész

A fiúk már az iskolában is a nagy napra készülnek. Boka az egyleti pénzen vásárolt trombitával helyettesíti a lebetegedett hadsegédjét. Bár Csónakost még kihívják felelni, a harci lelkesedésüket ez sem tudja letörni. Megkezdődik a harc, és a Pál utcaiak elterelő stratégiája bár eleinte sikeresnek tűnik, végül mégis komoly harc alakul ki a vörösingessel. A csatát végül Nemecek dönti el, amint az egyik farakás tetejéről ráveti magát Áts Ferire. A Grund megmenekül. Híre megy, hogy Nemecek már a halálán van. Az egylet tagjai loholnak, hogy még időben bejelenthessék a nagy hírt: az egyleti füzetben ki lett javítva a neve csupa nagybetűre. Boka a Grundon járva Janóba botlik, aki elújságolja neki, hogy építkezés kezdődik a Grundon. A búcsú közben ott terem Áts Feri, aki üdvözlését küldi a kis Nemeceknek és visszaadja a kedvenc üveggolyóját. Boka odaér a beteg házhoz, és elbúcsúzik Ernőtől, de a többiek később érkeznek, a nagy hőst már halva találják. Ágyára helyezik a trombitát, a zászlót, egy díszoklevelet és a gittet. A fináléban a Pál utcaiak és a vörösingessel ajkáról együtt szólal meg a főcímdal: *Mi vagyunk a Grund!*

FOGALOMTÁR

Az alábbi fogalomtárban azok a szavak, kifejezések vannak feltüntetve, melyek a színdarab során elhangzanak, és esetleg magyarázatra szorulnak. Minden szócikk részét képezi a szó darabbeli előfordulásának a feltüntetése, valamint adott esetben az értelmezést segítő gondolatok. A szavak nem betűrendben, hanem a musical dalszövegeiben való előfordulásuk sorrendjében szerepelnek.

cúg – (Add át!)

Német eredetű szó. Jelentése: huzat (a szél által keltett).

A diákok a cúgra fogják a tavasz miatt érzett nyughatatlanságukat.

paca – (Add át!)

Folt.

A Boka zsebében szétfolyt és foltot hagyó tintára utal.

einstand – (Einstand, tesó!)

Régi, pesti diákszó. A nagyobb/erősebb félnek jogában áll lefoglalni a fiatalabb/gyengébb fél tulajdonát.

A történetben a két Pásztor foglalja le Nemecek, Richter, Weisz, Barabás és Kolnay üveggolyóit.

koki – (Einstand, tesó)

Összeszorított ököllel adott ütés a másik fejére. Célja nem az ártás, inkább a figyelmeztetés, a hierarchia kifejezése.

„Te horpasz leszel, én degesz.” – (Einstand, tesó)

A horpasz az emlős állatoknál az ágyék alatt két oldalt található bemélyedés. Minél mélyebb, annál soványabb, ösztövérebb az állat. A horpasz mint jelkép a nélkülözést, gyengeséget, alárendeltséget jelentheti. A degesz a „degeszre eszi magát” kifejezésből átemelt szó, a bőség, az erő, a nagyság, gazdagság kifejezője lehet.

Úri muri – (Einstand, tesó)

Utalás Móricz Zsigmond hasonló című regényére, melyben a magyar dzsentrifellelőtlen, sírva-vigadó, tékozló, öncélú mulatásáról olvashatunk.

Az eredeti művel az lehet a párhuzam, hogy a két testvér által gyakorolt erőfitogtatás hasonlóan öncélú, felelőtlen, akár a dzsentri fékevesztett mulatása.

piszokrataság – (Ilyen van?!)

A piszok és az arisztokrata szavak összevonásával keletkezett neologizmus (újonnan alkotott szó).

Utalás a Pál utcaiakat hallatlanul felháborító vörösingesek tetteire: a hatalmi helyzetükből következő einstandra és a Grundról a zászló ellopására.

gitt – (Mindenki rágja)

Az ablaküveg rögzítésére szolgáló ragasztóanyag.

A musicalben az egyleti gittet más néven közgyurmának nevezik.

szabotázs - (Mindenki rágja)

Egy tevékenység, egy cselekedet tudatos hátráltatása.

A musicalben ez a gittegylet vitája során hangzik el, egyik tag vádolja ezzel a másikat.

fenomenális – (Mindenki rágja)

Nagyszerű, csodálatos, elképesztő.

ideális - (Mindenki rágja)

Megfelelő, pont jó.

csuma –(Testvérben az erő)

A gyümölcs csutkája, kocsánya, szára, azaz a számunkra már tápláléknak nem alkalmas része.

„Akinek annyi elég, egye a csumát!” . Ez annyit jelenthet, hogy lehet, hogy mások igen, de mi nem érzük be ennyivel. E gondolat és az egész dal Áts Feri vezérségét, vezetési stílusát kérdőjelezi meg.

foganatosít – (Mortusz Gittusz)

Kivitelez, lebonyolít, végrehajt.

Kolnay és Barabás vitája a hivatali nyelvet erősen karikírozza.

regula - (Mortusz Gittusz)

Szabályzat.

A szövegben Regula Mortusz Gittuszként szerepel, azaz a gittegylet szabályzata a rágnivaló gitt megszáradása esetén (utóbbira utalhat a mortus, ami latinul halottat jelent).

alaki hibás kérelem - (Mortusz Gittusz)

Egy benyújtott dokumentum, melyet nem a tartalma, hanem a kitöltési módozata, a formája miatt utasítanak el.

közhivatali vétség - (Mortusz Gittusz)

Hivatalban lévő, tisztséget viselő közalkalmazott által elkövetett vétség.

paktum- (Mortusz Gittusz)

Szerződés.

renegát – (Az ember eltéved)

Kitaszított, törvényen kívüli.

Boka nevezi meg így az árulóvá lett, visszatérni akaró Gerébet.

ÚTMUTATÓ A FELADATOKHOZ

Az alábbiakban egy feladatbankot állítottunk össze, ami segít A Pál utcai fiúk című musical színházi élményét feldolgozni. A gyakorlatokat öt téma köré rendeztük (Közösség, Vezetés, Hatalmi helyzet, Barátság, Árulás). Minden témához társítottunk egy általános leírást, illetve előadás előtti és előadás utáni feladatot. Az „Előkészítő óra” részben találhatóak azon gyakorlatok, melyek hozzájárulhatnak a színházi élmény befogadásához, a „Feldolgozó óra” részben pedig azok, melyek az átélt tapasztalatokat segítenek rendezni, továbbgondolni. Utóbbi blokk mindig egy vitatémával és egy esszéötlettel zárul, melyek a darab által felvetett kérdésekből indulnak ki. Természetesen a témák előtte-utána feldolgozása egy javaslat, a lenti ötlettár egyes elemei szabadon variálhatók.

A témákról általánosan:

Közösség

A Pál utcai fiúk a közösség erejének segítségével kerekednek felül a vörösingeseken. Bár vannak vitáik egymás között, de mégis jól szervezik soraikat, közösen döntenek a fontos kérdésekről. A becsületesség, a lovagiaság, a szabályok tisztelete jellemzi őket. Látjuk őket síró, gyenge gyermekeknek, együttes erejük mégis az erős vezetőt tisztelő, egyenként félelmetes vörösingések fölé emeli őket.

Vezetés

Boka János és Áts Feri hasonló és mégis eltérő vezetési stílust képvisel. Boka demokratikusan megválasztott vezető, aki minden esetben igazságos, önkritikus, képes saját magát is megbüntetni, de mindemellett képes kemény kézzel irányítani. Áts Feri hatalma is szilárd alapokon nyugszik, ez azonban az erejéből fakad, a vörösingések tisztelik, de félik őt, ezt folyamatos pulzálásuk, meghunyászkodó visszahúzódásuk mutatja. Áts Feri szintén igazságos, képes az övéit büntetni. Mindkét vezér belső hatalmát éri kihívás Geréb és a Pásztorok részéről. A színdarabban a Pásztorok erős riválist jelentenek Áts Feri számára, ezt külön dalaik mutatják.

Hatalmi helyzet

Az erő a maga nyersségével a vörösingéseket, ezen belül főleg a Pásztorokat jellemzi. Ők az einstandot teljesen legitimnek fogadják el, fizikumuk és agressziójuk, véleményük szerint, feljogosítja őket erre. Ugyanezen okból tartanak Áts Feritől – csak ebben az esetben ők az alárendeltek.

Barátság

A barátság lazább vagy szorosabb szálai egymáshoz fűzik a Pál utcai fiúkat. Érdeemes kitérni Boka és Nemecek kapcsolatára, ami a legszorosabb az összes páros viszony körül. Kérdés lehet Kolnay és Barabás kapcsolatának milyensége, vajon mi lehet egymás folyamatos zrikálása mögött.

Árulás

Geréb tulajdonképpen mindkét felet elárulja, először a Pál utcaiakat, aztán a vörösingéseket. A darab máshogy ítéli meg az árulást és a megbocsátást, mint a regény, keményebben kezeli. Érdeemes megfigyelni a Gerébhez való viszonyulást mind Boka és a Pál utcai fiúk, mind Áts Feri és a vörösingések esetén.

ELŐKÉSZÍTŐ ÓRA

Közösség

A feladat:

Készítsünk a két banda tagjainak nevéből szódiagrammot! Egy téglalapba írjuk be a szereplők nevét az alábbi szabályok figyelembevételével:

1. A Pál utcaiak nevét kékkel, a vörösingesek nevét pirossal tüntessük fel!
2. Az egyes szereplők nevét annál nagyobb betűvel írjuk, minél jelentősebbnek, fontosabbnak érezzük!

Példa:

BOKAJÁNOS
PÁSZTOROK WEISZ
KOLNAY BARABÁS
GERÉBDEZSŐ RICHTER
NEMECSEKERNŐ
SZE BENICS LESZIK CSELE
nemece sekernő ÁTSFERI
WEN DAUER CSÓN AKOS

Vezetés

Bemelegítő gyakorlat: Az elnök emberei – avagy véd meg a vezetőt!

Két részre osztjuk az osztályt/csoportot. Az egyik lesz a támadó, a másik a védekező csapat. A védekező csapatban választanak egy elnököt, akit úgy kell megvédeni a támadókkal szemben, hogy a védőknek a kezüket szorosan a törzsük mellett kell tartaniuk. A támadók akkor győznek, ha sikerül az elnökhöz hozzáérniük. Támadásaik során a védőket nem lökhetik arrébb, ehelyett megpróbálnak eljutni mellettük vagy átjutni a köztük hagyott résen.

A feladat:

- a) Rajzoljunk két emberi sziluettet a táblára! Az egyik a demokratikus, a másik az autokrata vezető fogja szimbolizálni. A diákok arra a kérdésre válaszolnak, hogy milyen lehet egy vezető? Írjuk abba a sziluettbe a jellemzőket, amelyekbe tartozik! Végül közösen beszéljék meg, hogy melyik vezetőtípus milyen! Az eredményt rögzítsük!

- b) Rajzoljunk két emberi sziluettet a táblára és írjuk fel az alakok fölé, hogy „Jó vezető” és „Rossz vezető”. A diákok feladata, hogy közös megegyezéssel a két alakhoz társítsanak tulajdonságokat (segítségként lsd. a lenti példákat). Az eredményt rögzítsük!

fegyelmet tart; önkritikus; hatalmát választással nyerte el; hatalmát erejével nyerte el;

igazságos; taktikus; félnek tőle; barátjuknak tekintik;gondoskodó stb.

Hatalmi helyzet

A feladat:

Válasszunk ki egy diákot, aki kimegy a teremből. Míg a diák kint tartózkodik, kiosztunk a többi tanuló között két papírgalacsint, lehetőleg a terem két szélén, két végében ülő diáknak adva őket. A feladatuk az lesz, hogy a két papírgalacsint észrevétlenül cseréljék meg, azaz az egyik összegyűrt papírdarab jusson el ahhoz a diákhoz, akitől a másik indult – és fordítva.

A visszatérő diáknak írnia kell a táblára (pl. A Pál utcai fiúk regény szereplőinek nevét, vagy egy bekezdést az aktuális tananyagból) mintha tanítana, s közben ügyelnie kell arra, hogy mindenki lejegyezze ugyanezt a füzetébe/egy lapra, valamint arra, hogy a tanteremben tanórai légkör uralkodjon. Akire indokoltan rászól, az onnantól kezdve nem vehet részt a galacsin átadásában. Ha lefűleli mindkét papírgalacsint, akkor ő győzött, ha a két papírdarab célba jut, akkor az osztály.

Kérdések a játék után a „diáktanárhoz”:

1. Hogyan érezte magát ebben a szerepben?
2. Mi okozott neki nehézséget?
3. Milyen érzés volt egy osztálytársára rászólni?
4. Megbüntetne-e valakit az osztályból, s ha igen, hogyan?

Barátság

A feladat:

4-5 fős kiscsoportokban oldjuk meg az alábbi feladatokat:

1. Mit jelent számunkra a barátság? Gyűjtsünk szavakat a csoporton belül, majd készítsünk egy képet ezekről!
2. Gyűjtsünk szólásokat, közmondásokat a barátságról! Némajátékban mutassunk meg egyet a többi csoportnak!
3. Gyűjtsünk könyveket, filmeket, dalokat a barátságról! Hogyan mutatják be ezek ezt az emberi kapcsolatot? Számoljunk be erről a többi csoport előtt!

Árulás

A feladat:

Hallgassuk meg közösen Júdás dalát a Jézus Krisztus Szupersztár című musicalből!

„Gondolataik az égben járnak”

<https://www.youtube.com/watch?v=UgLofcd-oc8>

1. Elevenítsük fel a bibliai történetet!
2. A musical szövege alapján Júdás milyen problémákat vet fel Jézusnak?
3. Miért árulta, árulhatta el Júdás Jézust? Mi lett Júdás sorsa?
4. Hogyan segít a zene a jelentésképzésben? Hogyan változik a zene, amikor Jézus gyerekkoráról énekel Júdás? Milyen hangulata van a zenének?

FELDOLGOZÓ ÓRA

Közösség

Bemelegítő gyakorlat: A zene ereje

A pedagógus üt egy ritmust, a csoport pedig utánozza.

1. Milyen érzés, mikor közösen ütünk egy ritmust?
2. Miért játszik olyan nagy szerepet a ritmus a musicalben?

Vegyük elő a korábban készített szódiagrammot! Mit változtatnánk rajta az alapján, amit a musicalben láttunk?

A feladat:

A mű során a Pál utcaiak és a vörösingések állnak egymással szemben.

Határozzuk meg, hogy mint közösség mi lenne a...

Pál utcaiak csapata		vörösingések csapata
	...ha állat lenne?	
	...ha induló lenne (zeneszám)?	
	...ha jármű lenne?	
	...ha évszak lenne?	
	...ha ország lenne?	
	...ha ruhadarab lenne?	

Vitatéma:

A vörösingések azért voltak az előadás során mai ruhában, mert ők mai értékeket képviselnek.

Esszé téma:

Lehet-e jogos, és ha igen, mikor a szóbeli és a fizikai agresszió?

Vezetés

Bemelegítő gyakorlat: Karmester

A játék elején kiválasztunk egy tanulót, aki kimegy a teremből. Míg ő kint tartózkodik, a többiek választanak egy karmestert. Visszahívjuk a tanulót, és elindítjuk A Pál utcai fiúk musical egyik számát (YouTube – dalcímeket lásd. **Az előadás** című részben), vagy bármilyen szabadon választott zenét. A feladat kivitelezhető zene nélkül is. A karmester a zenére mozdulatokat tesz, amit a többiek utánoznak, mindezt azonban igyekeznek rejtve csinálni, mert a visszahívott tanulónak az a feladata, hogy kitalálja a karmester személyét – azaz a csoport vezetőjét, mozgatóját.

A feladat:

- a) Beszéljünk Boka János és Áts Feri jelleméről! Vegyük elő a demokratikus és autokrata vezetőről írtakat! A darab alapján melyik tulajdonság melyik szereplőre jellemző?
- b) Beszéljünk Boka János és Áts Feri jelleméről! Nézzük meg a felkészítő órán készített „Jó vezető”, „Rossz vezető” rajzainkat! A darab alapján melyik tulajdonság melyik szereplőre jellemző?

Vitatéma:

Egy közösségben a közösség létrejöttének alapjául szolgáló tevékenységhez legjobban értő személy a legjobb vezető. Például a legjobb színész a legjobb rendező, a legjobb tanár a legjobb igazgató, a legjobb futballista a legjobb edző, stb.

Esszé téma:

Milyen a jó vezető?

Hatalmi helyzet

A feladat:

Lépcsőzetesen haladva hajtsuk végre az alábbi utasításokat:

1. Mutassuk be, hogy hogyan fest egy fenyegető, fenyegetően fellépő ember arca! Ezt követően mutassuk be azt (továbbra is kizárólag a mimikát hívva segítségül), hogy egy riadt, megfélemlített embernek milyen az arckifejezése!
2. Az imént prezentált arckifejezéseket egészítsük ki a fenyegetően fellépő, majd a riadt, megfélemlített ember testtartásának bemutatásával!
3. 5 fős csoportokban alkossuk újra az osztályteremben vagy szabadtéren a Budapest, VIII. kerületbeli Práter utcai szoborcsoportról (azaz az einstandról) készült fotót! Ügyeljünk a mimikára és a testtartásra!

Vitatéma:

Az idősebb diákoknak több dologhoz van joguk az iskolában.

Esszé téma:

Van-e joga Bokának lefoglalni a gittegyelet vagyonát?

Barátság

A feladat:

Készítsünk plakátot az előadáshoz! A plakát a barátság erejét állítsa középpontba! Gondolkodjunk el azon, hogy kik tekinthetők igazi barátoknak a darabban!

Vitatéma:

Az igazi barát minden hibámat elnézi, mindent megbocsát.

Esszé:

Mi a különbség a haver és a barát között?

Árulás**A feladat:**

Rendezzük meg Geréb tárgyalását! A vád: Árulás és vesztegetés.

Osszuk ki az alábbi szerepkártyákat: *Geréb, Boka, Nemecek, Áts Feri, Janó (a tót), a bíró!*

A bíró vezesse a tárgyalást, a többi szereplőt, mint tanút hallgassátok meg egy-egy percben! A szerepet nem kapók döntenek Geréb bűnös/ártatlan voltáról, illetve bűnösség esetén büntetési javaslatokat fogalmaznak meg és fogadnak el.

Vitatéma:

Nincs lehetőség újratekzésre az árulás után.

Esszétéma:

Mutasd be a lehetséges okokat Geréb árulására, majd visszatérési kísérletére!